

ФІЛОСОФСЬКІ РЕЦЕПЦІЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ І ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

DOI: 10.26565/2226-0994-2025-72-8

УДК 130.2+304:004

Олег Перепелиця, Владислав Могилат

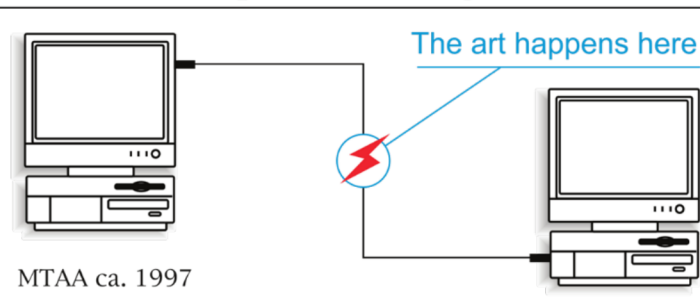
SIMPLE NET DIAGRAM: ЛЮДИНА – МАШИНА – КОМУНІКАЦІЯ

В статті в історичній перспективі розглядаються соціальні медіації як практики трансформації / модифікації людини. Представлено авторську модель історичних епох, виходячи з розуміння людини як істоти, що конститує себе через певні способи опосередковування / медіації комунікації. Виокремлено три етапи (епохи), коли вибудовуються різні способи медіації міжлюдських стосунків і діють різні комунікативні медіатори: 1) людина – тварина – людина, 2) людина – бог – людина, 3) людина – машина – людина. Зазначено також, що сьогодні спостерігаються симптоми нової епохи, характер якої можна передати послідовністю машина – людина – машина, коли залежність від машин і взаємозалежності між людьми, що під'єднані до машин, конституують соціокультурну медіацію. Мета статті – з'ясувати характер цієї медіації. В статті представлено архаїчну комунікацію як пов'язану зі встановленням структур роду, фіксацією спорідненості. Базовою моделлю визначено тотемізм, а медіатором – тварину. Наступний етап – форма комунікації, яка конститується структурами трансцендентного, коли йдеться про встановлення духовного зв'язку між людьми. Так формується релігійна / метафізична людина, коли медіації здійснюються через звернення до слова божого, а бог є медіатором комунікації. На третьому етапі комунікація скеровується процесом виробництва, постає як культуріндустрія, міжлюдські стосунки опосередковуються технікою, коли машина є медіатором комунікації, яка постає як ринок, що формує функціональну, операційну людину.

Сучасний світ характеризується розвитком машин до технологій штучного інтелекту (ШІ). Новітні технології відтворюють комунікативну і сенсоутворюючу властивість людини, якою є здатність до мови. ШІ (зокрема ChatGPT і його аналоги) постає як втілення технології, що може цілком замінити багато видів людської діяльності. Втім в статті зауважується, що проблеми і загрози для людства й природи вкорінені не в машині, не в ШІ, а в самій людині. Коли розглядати сучасний технологічний розвиток як звільнення людини від інструментального розуму, тоді можна визначати перспективи для комунікативного, критичного, поетичного, емпатичного, емоційного розумів. Машини, навіть машини бажання, варто розглядати в перспективі можливості реалізації всіх цих розумів, разом зі зменшенням експлуатації саме людини. Себто в послідовності машина – людина – машина потрібно вбачати перспективу, що на свій лад втілює етичний імператив.

Ключові слова: людина, машина, комунікація, штучний інтелект (ШІ), медіація, етапи розвитку людства.

Simple Net Art Diagram

На картині Майкла Сарффа і Тіма Віддена (Michael Sarff, Tim Whidden, MTAA) "Simple Net Art Diagram" (1997) [MTAA-RR, 1997; M. River, 2011] зображено два цілком однакові комп'ютери, між якими протягнуто дріт, що утворює зв'язок між ними, який позначено червоною блискавкою в центрі, щодо якої надано підпис: «Мистецтво відбувається тут».

Мистецтво здатне схопити тенденцію і передати її простою, як зазначено в назві, схемою

© Перепелиця О. М., Могилат В. А., 2025.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

чи діаграмою, що виникла ще на початку доби інтернету. Що найбільш вражає в цій роботі, то це відсутність людини. Комунікація двох машин випромінює мистецтво, що і саме постає як енергетичне змикання, наче натякаючи, що насправді людина тут зайва. Чи принаймні визначальним топосом її буття є інтерфейс, а способом, в який вона себе реалізує, є виробництво контенту для (і) споглядання інтерфейсу.

Разом із цим сучасність характеризується вже певною тенденцією щодо трансформації, модифікації людини, ба навіть – зміни її природи. Так, звісно, дивлячись на історію людства, ми можемо спостерігати низку різних трансформацій, культурних, штучних перетворень, технік і технологій, через які це відбувається. Втім сучасний науково-технологічний прогрес, здається, уможливив новий характер / рівень цих трансформацій, які виглядають як об'єктивні і бажані, до яких людина долучається цілком добровільно. Ідеться і про різноманітні практики культурної трансформації, модифікації тіла, фармако-терапію, пластику тіла, або про фітнес-культуру в цілому, і про перетворення духовного життя людини, способу і сенсу комунікації, самосвідомості, що визначається новим способом спілкування: з комп'ютером, машиною, чатботом, або великими генеративними машинами. Раптом метафора Жиля Дельоза і Фелікса Гваттарі про машини бажання набуває буквального, цілком реального, *втіленого* буття. Цю структуру машинерії тепер можна не тільки уявити, а й відчувати в усій її повноті та розщепленості: «Машини бажання становлять машини бінарні, що працюють за бінарним принципом в узгоджувальному, асоційованому режимі; одна машина завжди сполучається з іншою. Продуктивний синтез, виробництво виробництва передбачає зв'язок на кшталт «і», «і далі»... Це означає, що завжди є машина, що виробляє потік, й та, що до неї підключена, аби здійснювати розрив, вилучення з потіку. А позаяк перша й собі підключена до другої, котра здійснює щодо неї розрив, або вилучення, то й бінарна послідовність у кожному з напрямів є лінійною. Бажання безупинно зіптовхує суцільний потік і часткові об'єкти, дискретні й відокремлені одне від одного. Бажання вивергається, плине й перериває плин» [Дельоз, Гваттарі, 1996, с. 28]. І все це утворює мережу, як от інтернет, або ланцюг, як от блокчейн, – все це постає як структура нового світу чи, як пише Ана Тейшейра Пінто, односвітності (Oneworldedness), де все розподілене та взаємопов'язано, підпорядковане мережевому управлінню, що покладається на неформальні структури і добровільне прийняття (voluntary adoption) [Ana Teixeira Pinto, 2018]. Це означає, що залежність від машини і взаємозалежності між людьми / юзерами сприймаються як бажані. Так, цей світ створений людиною і для людини, для міжлюдської комунікації, для спілкування, для обміну – для всього такого важливого для повноти людського буття. Він є реалізацією людського бажання. І йдеться про технічні засоби, інструменти, що забезпечують щонайперше соціокультурну медіацію. Власне за мету цієї статті ми і ставимо – з'ясувати, який характер цієї медіації, чим вона відрізняється від інших.

Існує чимало спроб, різних підходів, концепцій, адепти яких за різними критеріями виокремлюють певні епохи, етапи розвитку людства. Так чи так, технологічна (іноді технотерміністська) складова в них неодмінно присутня. Принаймні починаючи з прогресу розуму маркіза де Кондорсе, далі у формаціях Карла Маркса, хвилях Елвіна Тоффлера, порядках симуляторів Жана Бодріара, технологічних революціях Маршалла Маклуена і Кріса Скіннера це доволі помітно. Ми спробуємо визначити власну модель таких епох, поки як гіпотезу і отже доволі грубими мазками, розглядаючи людину як істоту, що конститує себе через певний спосіб опосередковування / медіації міжлюдської комунікації. Окидаючи оком довгу історію людства в ретро-/пер-спективі, на нашу думку, цілком слушно виокремити три етапи чи епохи, які мають різну тривалість у часі, і відповідно вибудовують різні способи медіації міжлюдських стосунків і мають свій медіатор: 1) людина – тварина – людина, 2) людина – бог – людина, 3) людина – машина – людина. Втім сьогодні можна розпізнати і симптоми нової епохи, характер якої ми спробуємо окреслити.

Комунікація архаїчної людини пов'язана з регулюванням сексуальності, встановленням структур роду, фіксацією спорідненості. Базовою моделлю тут є тотемізм. Сучасні дослідження тотемізму звертають увагу саме на те, що «найважливішим ефектом» тотемізму є «заохочення тривалої сімейної співпраці між далекими родичами, родичами в різних сім'ях», і якраз «ритуали та міфи, сприяючи соціальній поведінці серед учасників, допомагають перетворити визначені генеалогічні зв'язки на кооперативні соціальні стосунки» [Palmer, Steadman, Cassidy, Coe, 2008, p. 729]. Тож вибудовується своєрідна матриця / мапа тотемної комунікації / родоходу / спорідненості, що включає «очевидні факти материнства, доктрину про батьківство та зачаття, шлюб, визначення родинних термінів, а також правила і домовленості про те, як люди в певних стосунках повинні поводитися одне з одним» [Ibid, p. 730; Keen, 2004, p. 135]. Тотем виступає тваринним маркером опосередкування, медіатором комунікації. Ще цілковито не звільнена, не відірвана від природного середовища, людська істота / тварина через міфологічне, магічне тлумачення світу уявляє / створює / формує свій образ, модифікуючи себе, уподібнюючись тварині. Це культура мімезису й аналогії, що відтворюють родинний зв'язок у зооморфних формах. Життєвий світ людини утворюють практики орієнтації в природному середовищі, спілкування з тваринами й рослинами, яке має уможливити їх споживання; нарешті магічні обряди й ритуали, що легітимують ці практики, надають їм онтологічного підґрунтя. Саме з цього життєвого світу народжується міфологічний герой.

І саме герой, що долає владу природних стихій і буквально вбиває тваринних монстрів, є фігурою, яка втілює розрив з природним, його приборкання. Одісей, Едіп, Геракл – яскраві епічні втілення такого героя. Це власне антропологічний поворот, що формує засади нової свідомості і політичної комунікації, що відбивають грецька трагедія а потім і філософія – все це зрештою запускає так звану діалектику просвітництва. Але цей поворот не лише конститує людську суб'єктивність, він водночас є й метафізичним поворотом, відкриттям потойбічного як трансцендентного. Тут вже закладено основи християнської революції. Це добре позначив Фрідріх Ніцше влучним вердиктом: християнство – то Платон для бідних.

Саме тоді відбувається перехід до іншої форми комунікації, яка конститується структурами трансцендентного, які врегульовуються такими мовними одиницями, як дух, душа, бог. Себто йдеться про встановлення саме духовного зв'язку між людьми. Так формується релігійна / метафізична людина, коли всі міжлюдські медіації здійснюються через звернення до фігури бога, *слова божого*, отже бог тут є медіатором комунікації. Людина вже є звільненою від цілковитої залежності від природного середовища, людська істота / душа через релігійне, метафізичне тлумачення світу уявляє / створює / формує свій образ, модифікуючи себе, уподібнюючись божественному¹. Але це культура вирізнєння й персоніфікації, що потребує нової форми зв'язування людей поза родинним, єднаючи їх в спільноту (церкву) як форму втілення божественного, доступ до якого є феноменом мови. Отже, людина модифікує себе, проєктуючи своє життя відповідно до божественної, метафізичної / трансцендентної сутності. Втім сутність ця, як добре показав Людвіг Фюєрбах, є цілком людською, *загальнолюдською*. І хай християнська історія починається як сімейна драма, непорочне зачаття виводить її з сексуального / родинного поля і вмикає в метафізику мови – божого слова². Життєвий світ людини утворюють

¹ Цікаво, що починаючи з фігури своєрідного анти-героя, яким є святий або аскет, християнська культура вбудує в себе і фігуру героя, як от: хрестоносця або мінезингера. Практики молитви, оспівування поширюються на все: на божественне і так само на людське.

² Одна з засадничих формул християнства полягає в тому, що «Слово стало тілом» (Ів. I, 14). Але читати її варто і в зворотному порядку, що всі тіла підпорядковуються, як не перетворюються на слово. Святий Августин зауважує: «Слово Твоє – вічна правда. Вона здійснюється понад усіма вищими частинками Твого творіння і підносить до себе тих, хто підкоряється йому, а в низах воно побудувало собі з нашої глини низеньку хатину, щоб там від них відірвати самих тих, кого воно хоче підпорядкувати собі й привернути до себе, вилікувавши від гордині і зміцнивши любов» [Святий Августин, 1999, с. 122]. Слід до того ж зауважити, що всі Євангелія,

практики досягнення божественного, спілкування з богом, молитви, сповіді й каяття, що повсюдно і без кінця поширюють практики мовлення як спільні служіння богу (літургія саме цим буквально і є), і далі розгортаються безкінечні пояснення, докази, аргументи щодо цього божественного, які розквітнуть у схоластиці. Цікаво, що саме з цього життєвого світу вийдуть питливі дослідники усього-усього – науковці.

Фігурою, яка втілює розрив з трансцендентним, усунення самого його місця, і є науковець або винахідник, що демонструє оволодіння природними стихіями і відкидає саму потребу в божественному. Так відбувається черговий антропологічний поворот, що формує засади нової свідомості і політичної комунікації, що відбивають модерністське мистецтво і сучасні науки. Цей поворот є не лише забуттям потойбічного / трансцендентного, а водночас відкриттям механічного, машинного, закономірного – відтак контрольованого, підвладного людині. Разом із цим, розвиток технологій забезпечує звільнення людини від багатьох природних залежностей, що обмежують комфортність життя, а отже, і можливості творити чи насолоджуватися ним. У цьому сенсі Марк Андріссен, співзасновник венчурного фонду Andreessen Horowitz і спонсор Дональда Трампа, а також автор «Маніфесту техно-оптиміста», цілком солідаризується з думками Хосе Ортеги-і-Гассета щодо техніки [див.: Ortega y Gasset], сенс якої полягає в тому, щоб звільнити нас від проблем: «У нас була проблема голоду, тому ми винайшли Зелену революцію. У нас була проблема темряви, тому ми винайшли електричне освітлення. У нас була проблема холоду, тому ми винайшли опалення приміщень. У нас була проблема спеки, тому ми винайшли кондиціонер. У нас була проблема ізоляції, тому ми винайшли Інтернет. У нас була проблема пандемій, тому ми винайшли вакцини. У нас є проблема бідності, тому ми винаходимо технології для створення достатку. Дайте нам реальну світову проблему, і ми зможемо винайти технологію, яка її вирішить» [Andreessen, 2023]. Звісно, можна сказати, що це спричиняє купу нових (технологічних) проблем, яких не було у наших давніх пращурів, але це аж ніяк не значить, що повернення до натурального господарства і відмова від усіх техно-благ є виходом із ситуації. Зрештою, якщо будь-які технологічні «дива» можливі, вони будуть втілені людиною в реальність.

Все, що відбувається в цій новій епосі вертиться навколо науково-технологічної революції. На цьому (третьому) етапі комунікація вмонтовується в і скеровується процесом виробництва, постає як культуріндустрія, отже міжлюдські стосунки опосередковуються технікою. Відтак тут машина є медіатором комунікації. Природне середовище перетворюється на і розуміється людською істотою / суб'єктом як матеріал / сировина / об'єкт для перетворення згідно з потребами культури / цивілізації, яка вибудовується відповідно науковій картині світу, коли людина деформує свою тілесність, модифікуючи себе за допомогою техніки. Це культура індивідуалізації і виробництва (нового), що втілюється і в новій формі комунікації, яка назагал постає як ринок, що регулює і виробництво, і продаж, і споживання¹. Формується функціональна, операційна людина, яка спроможна і прагне модифікувати себе за допомогою машини. Частка впровадження машин в життєвий світ людини постійно зростає, історія машин – від найпростіших механізмів до обчислювальних машин (персональних комп'ютерів) – добре це демонструє.

Сьогодні ми бачимо як машинний світ розвинувся до технологій штучного інтелекту, як от ChatGPT (генеративний попередньо тренований трансформер), який є машиною, що здатна навчатися й вдосконалюватися, постійно трансформуватися. Що важливо, ці технології відтворюють таку вагому (комунікативну і сенсоутворюючу) властивість Homo sapiens, якою є здатність до мови. Власне комп'ютерні агенти, машинні

не лише від Іоанна, можна розглядати як розкриття феномену мови, мовленнєвих актів, довільності знаку, парадоксальності, (не)відповідності знаків і речей. Тут є все: блага вість, мовчання, притчі, крик, іменування.

¹ Марк Андріссен у своєму «Маніфесті техно-оптиміста» приділяє багато уваги саме ринкам, ба навіть зауважує, що «ринкова економіка – це машина відкриттів, форма інтелекту, дослідницька, еволюційна, адаптивна система» [Andreessen, 2023]. Тож світле майбутнє пов'язане зі щільнішим єднанням технологій і ринку, що Андріссен позначає концептом Ніка Ленда *машина техноканіталу*.

мовні моделі спрямовані на те, щоб розпізнавати природні мови для спілкування з людьми, вирішувати конкретні завдання пошуку інформації (для людей), класифікації текстів, прогнозування ймовірностей мовних виразів / сенсів, на які здатна людина [Russell, Norvig, 2010, p. 860]. Саме ChatGPT став втіленням технології, що може цілком замінити багато видів (суто (?)) людської діяльності, позаяк людина делегує все більше типових людських справ машині, зрештою все більше спілкується з машиною (Chatbots, Voice assistants, Virtual humans, Autonomous vehicles тощо), а не з іншою людиною. Лакановою мовою можна сказати, що ChatGPT (чи його аналоги) постає водночас великим *Іншим* і зібранням маленьких *а*, уможливаючи здійсненність бажання. В цій машинерії бажання дійсно відбувається діалектичний зсув, коли, з одного боку, «носії інструментального розуму передає функціонал раціональності інструменту», а з іншого – передає «задоволення / роботу користування власним розумом на Іншого, перетворюючись на оператора машинної комунікації» [Перепелиця, Храброва, 2025, с. 189]. Саме цей процес акселераційного розширення кіберпростору і зростання частки часу, який людина проводить в його локусах, зокрема спілкуючись зі ШІ, виробляючи продукти / товари за допомогою технологій ШІ, себто все більше *підлаштовуючись під*, *налаштовуючись на* оперування машинним функціоналом переводить людину в новий стан (добу), коли все більш відчутно реалізується послідовність *машина – людина – машина*, себто коли людина стає *медіатором машинної комунікації*, або втіленою машиною бажання. Врешті-решт ми переходимо до такого існування, коли, як пише Нік Бостром, «доля нашого виду залежатиме від дій супермашини так, як горили нині більше залежать від діяльності людини, ніж від інших горил» [Бостром, 2020, с. 9].

Утім варто зауважити, що перетворення людини на медіатор можна розглядати як за песимістичним, так і за оптимістичним сценарієм. Згідно з нашим баченням перспективи, в геті машинному світі людина не обов'язково буде обслуговувати машини. Чом би їй не посідати привілейоване місце, – як богові в релігійній картині світу. Хіба не надто ми переймалися дискурсом кінця і кінців усього людського? Чом би нам (взявши в дужки наше лівацьке упередження перед капіталістами-технократами) дійсно не бачити в цій перспективі те, що Марк Андріссен називає *становленням технологічної надлюдини* (*Becoming Technological Supermen*). Чом би нам не долучитися до тих переконань, що «ми є, були і завжди будемо господарями технологій, а не підкореними технологіями», що «ми не жертви, ми завойовники», що ми водночас «віримо в природу» і «в подолання природи», що ми «верховні хижаки», на яких «працює блискавка» і що все це разом означає нашу віру в людину, коли саме технології «відкривають простір того, що значить бути людиною!» [див.: Andreessen, 2023].

З іншого боку, ідеться про *розширення соціального*, яке не обмежується чимось, що можна визначати як виключно / природньо антропне. Ідеться про те, що деякі сучасні дослідники позначають формулою «Комп'ютери – це соціальні актори» (Computers Are Social Actors (CASA)), себто – про такий феномен, коли «користувачі сприймають комп'ютери як соціальних істот, що володіють людськими якостями та застосовують соціальні правила у своїй взаємодії з комп'ютерами, як от: ввічливість» [Tingting Jiang, Zhumo Sun, Shiting Fu, Yan Lv, 2024, p. 6]. Ба більше, згідно з «парадигмою CASA», «користувачі мають природну схильність ставитися до систем штучного інтелекту як до соціальних акторів через їхні сильніші здібності до обробки та генерації інформації, ніж традиційні комп'ютери», і до того ж, «незважаючи на відсутність справжнього соціального пізнання, системи штучного інтелекту можуть керуватися алгоритмами, щоб дотримуватися соціальних норм і демонструвати поведінку, яка відповідає соціальним очікуванням» [Ibid.]. В цьому контексті, коли технології ШІ розвиваються / навчаються, відповідаючи соціальним очікуванням, імовірно, що вони будуть засвоювати увесь спектр соціальної поведінки / дії, і вибір того, якою буде ця поведінка / дія, напевно залежить від алгоритму, який заданий машині.

Отже, слід зауважити, що проблеми і загрози для людства й природи вкорінені геть не в машині, не в ІІІ як такому чи самому по собі. Усі загрози укорінені в самій людині. В тому, як вона користується, як/для чого застосовує будь-який інструмент, будь-котру медіацію. Тотемізм може сусідити з жахливими ритуалами і людськими жертвопринесеннями, християнство, попри проголошену любов / милосердя, легко уживається з кривавими війнами й інквізиціями / тортурами, так само і будь-які машини можна використати для знищення людства (і до сьогодні війни показують, які б не були технології, ідеться про знищення людськими людьми). Ба більше, з перспективи технологічного розвитку, досягнень технологічної сингулярності й розвитку сильного ІІІ ми можемо проєктувати нові сходження до трансцендентного, ба навіть розвинення чогось тваринного. Зрештою, чому б не розглядати сучасний технологічний розвиток як звільнення людини саме від *інструментального* розуму. Мовляв, інструментальні функції нехай виконують машини, а в людині натомість розкриється чи то комунікативний, чи то критичний, чи то поетичний, чи то емпатичний, чи якийсь хай навіть емпатичний розум.

Проблема, над подоланням якої б'ється людство, полягає в тому, що людина є твариною, що *еволюціонувала до / винайшла* експлуатацію, себто буквально використання когось/чогось заради виконання небажаних дій для отримання бажаного результату, через експлуатацію виникає праця, яка завжди є відчуженою, саме експлуатація забезпечила прогрес, і в сенсі виробництва нового, і в сенсі пошуку засобів її, експлуатації, подолання. Машини – це не лише засоби знищення й експлуатації, від початку вони є засобами зменшення експлуатації (праці) іншої людини і захисту, поліпшення її життєсвіту, і авжеж – машинами бажання. Доволі простий приклад: навряд знайдеться багато людей, що зі задоволенням минуть посуд (доречі, винайдення гігієни – це ще одна цікава історія про прогрес і експлуатацію), отже є кілька шляхів вирішення цієї проблеми: примусити іншого, домовитись про розподіл праці, створити чергу в часі, або зрештою винайти машину, що миє посуд. Отже виробництво машин і машинне виробництво зменшують експлуатацію людини людиною. І питання в тому, як поставити за завдання саме цю опцію технологічного розвитку як пріоритетну. Себто в послідовності *машина – людина – машина* потрібно вбачати перспективу, що на свій лад втілює етичний імператив – перспективу, за якою людина буде не засобом, а метою.

Отже у відповідь на «просту діаграму» Майкла Сарффа і Тіма Віддена слід створювати іншу перспективу, в якій енергетичним центром, де відбувається мистецтво, буде якраз людина. Саме присутність людини забезпечує комунікацію між машинами, здатними випромінювати / генерувати мистецтво. Саме людина виходить по той бік інтерфейсів, позаяк людським способом самореалізації є виробництво життя і/чи трансцендентування його кордонів. Однак, не варто цей на вигляд антропоцентричний патос сприймати як нову осанну антропоцентризмові – зрештою людина тут є децентрованим, розподіленим, множинним транс-суб'єктом: частково фізичним і частково метафізичним, частково біологічним і частково технологічним, але все ще таким бажаним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бостром Н. *Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин*. Київ: Наш Формат, 2020. 408 с.

Дельоз Ж. Гваттарі Ф. *Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип* / пер. з франц. О. Шевченка. Київ: КАРМЕ – СІНТО, 1996. 384 с.

Перепелиця О., Храброва В. Освіта і університет в епоху штучного інтелекту. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2025. № 30(2). С. 186–198. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-12>.

Святий Августин. Сповідь / пер. з латин. Ю. Мушака. Київ: Основи, 1999. 319 с.

Ana Teixeira Pinto. The Psychology of Paranoid Irony. *Transmediale*. 12.02.2018. <https://transmediale.de/en/journal/the-psychology-of-paranoid-irony>

- Keen I. *Aboriginal Economy and Society*. South Melbourne: Oxford Univ. Press, 2004.
- Marc Andreessen. The Techno-Optimist Manifesto. *Andreessen Horowitz*. 2023. October 16. <https://a16z.com/the-techno-optimist-manifesto/>
- MTAA-RR. Simple Net Art Diagram. *mtaa.net*. 1997 https://www.mtaa.net/mtaaRR/off-line_art/snad.html
- M. River. Simple Net Art Diagram - Notes on Outputs. *mtaa.net*. 2011. Mar 25. https://www.mtaa.net/mtaaRR/news/mriver/friday_post_03_25_11.html
- Ortega y Gasset J. Man the Technician. / Transl. H. Weyl. *Technology and Values: Essential Readings*. / Edited by Craig Hanks. New York: John Wiley and Sons, 2010. P. 114-121
- Palmer C., Steadman L., Cassidy C., Coe K. Totemism, metaphor and tradition: incorporating cultural traditions into evolutionary psychology explanations of religion. *Zygon: Journal of Religion and Science*. 2008. № 43(3), P. 719–735. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9744.2008.00950.x>
- Russell, St. J., & Norvig, P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Third edition. Prentice Hall, 2010. 1123 p.
- Tingting Jiang, Zhumo Sun, Shiting Fu, Yan Lv. Human-AI interaction research agenda: A user-centered perspective. *Data and Information Management*. 2024. Vol. 8. Issue 4. December. P. 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.dim.2024.100078>

Перепелиця Олег Миколайович

доктор філософських наук,
завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна
E-mail: o.perepelytsia@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9825-7573>

Могилат Владислав Анатолійович

аспірант, філософський факультет
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна
E-mail: vladyslav.mohylat@student.karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4025-4183>

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Стаття надійшла до редакції: 12.03.2025

Схвалено до друку: 28.04.2025

SIMPLE NET DIAGRAM: HUMAN – MACHINE – COMMUNICATION

Perepelytsia Oleh M.

D.Sc.in Philosophy, Head of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor J. B. Schad
V.N. Karazin Kharkiv National University
4, Svobody sqr., 61022, Kharkiv, Ukraine
E-mail: o.perepelytsia@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9825-7573>

Mohylat Vladyslav A.

PhD Student, Faculty of Philosophy
V. N. Karazin Kharkiv National University

4, Maidan Svobody, Kharkiv, Ukraine
E-mail: vladyslav.mohylat@student.karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4025-4183>

ABSTRACT

This article examines social mediations as practices of human transformation/modification from a historical perspective. It presents the author's own model of historical epochs, based on the understanding of humans as beings who constitute themselves through specific procedures of communication mediation. The article identifies three distinct stages (epochs) characterized by different ways of mediating interpersonal relationships and different communicative mediators: 1) Human – Animal – Human: archaic communication linked to the establishment of tribal structures and kinship. Totemism is defined as the basic model, with the animal as the mediator; 2) Human – God – Human: communication is constituted by transcendental structures, focusing on the establishment of a spiritual connection between people. This forms the religious/metaphysical human, where mediations are performed by appealing to the word of God, and God is the mediator of communication; 3) Human – Machine – Human: communication is directed by the process of production, emerging as a culture industry. Interpersonal relationships are mediated by technology, with the machine acting as a communication mediator that takes the form of a market, shaping a functional, operational human. The article notes that we are currently observing symptoms of a new epoch, the character of which can be described by the sequence Machine – Human – Machine. In this new era, dependence on machines and the interdependence among people connected to machines constitute a new form of sociocultural mediation. The goal of the article is to clarify the nature of this new mediation.

The contemporary world is characterized by the development of machines into artificial intelligence (AI) technologies. These new technologies reproduce a human's communicative and meaning-creating faculty: the capacity for language. AI (specifically ChatGPT and its counterparts) embodies a technology that can potentially replace many types of human activity. However, the article points out that the problems and threats to humanity and nature are rooted not in the machine or in AI, but in humanity itself. If we view contemporary technological development as the liberation of humans from instrumental reason, then we can define new prospects for communicative, critical, poetic, empathetic, and emphatic forms of reason. Machines, even "desire machines," should be viewed as opportunities to realize all these forms of reason while reducing the exploitation of humans. In other words, the Machine – Human – Machine sequence should be seen as a new perspective that embodies an ethical imperative in its own way.

Keywords: *Human, machine, communication, artificial intelligence (AI), mediation, stages of human development.*

REFERENCES

- Boström, N. (2020). *Superintelligence. Strategies and dangers of the development of intelligent machines*. Kyiv: Nash Format. (In Ukrainian)
- Deleuze J. Guattari F. (1996). *Capitalism and Schizophrenia: Anti-Oedipus* / transl. from French by O. Shevchenko. Kyiv: CARME – SINTO. (In Ukrainian)
- Perepelytsia, O., & Khrabrova, V. (2025). Education and University in the age of Artificial Intelligence. *Filosofiya Osvity. Philosophy of Education*, 30(2), 186–198. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-12>. (In Ukrainian)
- Augustine of Hippo. (1999). *Confession* / transl. from Latin by Yu. Mushak. Kyiv: Osnovy. (In Ukrainian)
- Ana Teixeira Pinto. (2018). The Psychology of Paranoid Irony. *Transmediale*. 12.02. <https://transmediale.de/en/journal/the-psychology-of-paranoid-irony>
- Keen, Ian. (2004). *Aboriginal Economy and Society*. South Melbourne: Oxford Univ. Press.
- Marc Andreessen. (2023). The Techno-Optimist Manifesto. *Andreessen Horowitz*, October, 16. <https://a16z.com/the-techno-optimist-manifesto/>
- MTAA-RR. (1997). Simple Net Art Diagram. *mtaa.net*. https://www.mtaa.net/mtaaRR/off-line_art/snad.html
- M. River. (2011). Simple Net Art Diagram - Notes on Outputs. *mtaa.net*, Mar 25. https://www.mtaa.net/mtaaRR/news/mriver/friday_post_03_25_11.html

- Ortega y Gasset, J. (2010). Man the Technician. / Transl. H. Weyl. *Technology and Values: Essential Readings*. / Edited by Craig Hanks. New York: John Wiley and Sons, pp. 114-121.
- Palmer, C., Steadman, L., Cassidy, C., Coe, K. (2008). Totemism, metaphor and tradition: incorporating cultural traditions into evolutionary psychology explanations of religion. *Zygon: Journal of Religion and Science*, 43(3), 719–735. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9744.2008.00950.x>
- Russell, St. J., & Norvig, P. (2010). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Third edition. Prentice Hall.
- Tingting Jiang, Zhumo Sun, Shiting Fu, Yan Lv. (2024). Human-AI interaction research agenda: A user-centered perspective. *Data and Information Management*, 8, 4, December, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.dim.2024.100078>

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest

Article arrived: 12.03.2025

Accepted: 28.04.2025

Як цитувати: Перепелія, О., & Могилат, В. (2025). SIMPLE NET DIAGRAM: ЛЮДИНА – МАШИНА – КОМУНІКАЦІЯ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, (72), 90-98. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2025-72-8>

In cites: Perepelytsia, O., & Mohylat, V. (2025). SIMPLE NET DIAGRAM: HUMAN – MACHINE – COMMUNICATION. *The Journal of V. N. Karaz'in Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, (72), 90-98. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2025-72-8> [In Ukrainian]